

УДК 001.12:808.53-029:001'06

Власенко Ю. К.,
канд. політ. наук

Донецький національний університет економіки
і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,
м. Кривий Ріг, Україна, e-mail: ulianna1501@mail.ru

Шокер Р. І.,
студент

ФЕНОМЕН МАКІАВЕЛЛІЗМУ В СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

UDC 001.12:808.53-029:001'06

Vlasenko Yu. K.,
PhD in Political sciences

Donetsk National University of Economics and Trade
named after Mykhailo Tugan-Baranovsky, Kryvyi Rih,
Ukraine, e-mail: ulianna1501@mail.ru

Shoker R. I.,
Student

THE PHENOMENON OF MACHIAVELLISM IN MODERN SCIENTIFIC DISCOURSE

***Мета.** Розглянути феномен макіавеллізму в теорії сучасної політичної науки. Для досягнення поставленої мети були розроблені такі завдання: 1) дослідити тлумачення макіавеллізму різними науками та узагальнити спільні риси досліджуваного феномену; 2) визначити суперечливі моменти (міфи/стереотипи) у тлумаченні макіавеллізму; 3) розглянути існуючі методики дослідження цього феномену як набору певних рис особистості; 4) визначити тотожні макіавеллізму поняття та їх відмінності (інформаційна маніпуляція, політичний прагматизм, політична маніпуляція).*

***Методи.** Під час проведення дослідження застосовувався метод аналізу та синтезу, що дозволило розглянути тлумачення досліджуваного феномену в різних науках і визначити характерні риси, спільні для всіх. Метод порівняння був використаний під час розгляду суміжних до макіавеллізму понять.*

***Результати.** Існує велика кількість тлумачень поняття «макіавеллізм» різними науками, що спричиняє виникнення неточностей у його визначенні. У рамках психологічної науки були розроблені методики діагностики поведінки людини «Шкала макіавеллізму» та «Темна тріада особистісних властивостей», які визначають ступінь прояву цього феномену в поведінці і характері людини. Існує тенденція до ототожнення інформаційної маніпуляції, політичного прагматизму та політичної маніпуляції з макіавеллізмом, що частково можна пояснити ненауковим форматом їх використання та тим, що вони є формами, через які реалізується макіавеллізм як модель поведінки. Також варто відзначити, що поняття «макіавеллізм» на сьогодні набуло самостійного значення, оскільки використовується частіше у переносному сенсі та на буденно-практичному рівні його застосування прирівнюється до прагматичного (а іноді й корисливого) процесу досягнення цілі.*

***Ключові слова:** макіавеллізм, модель поведінки, «шкала макіавеллізму», «темна тріада особистісних властивостей», інформаційна маніпуляція, політичний прагматизм, політична маніпуляція.*

***Постановка проблеми.** Використання різних засобів впливу на політичну думку людей, маніпуляція ними, психологічний вплив широко застосовуються політич-*

ними діячами сучасності заради досягнення поставлених ними цілей та вирішення власних завдань. Думка про егоїстичність та жорстокість сучасної політики набирає багато прихильників і швидко розповсюджується, тому питання про втілення рис макіавеллізму в сучасній політиці потребує все більшого розгляду.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням зазначеного питання займалися такі українські дослідники, як П. Шляхтун, В. Циватий, Б. Год, О. Кревська. Головну увагу вони приділяли вивченню позиції та політичних поглядів Макіавеллі, досліджували спадщину мислителя та його внесок в історію політичної думки. О. Кревській належить праця «Макіавеллістичні координати політичної компетентності особистості». Детально розглянули поставлене питання американські психологи Р. Крісті та Ф. Гейз, на підставі якого розробили «Шкалу макіавеллізму».

Мета статті — розглянути феномен макіавеллізму в теорії сучасної політичної науки. Для досягнення поставленої мети були розроблені такі завдання: 1) дослідити тлумачення макіавеллізму різними науками та узагальнити спільні риси досліджуваного феномену; 2) визначити суперечливі моменти (міфи/стереотипи) у тлумаченні макіавеллізму; 3) розглянути існуючі методики дослідження цього феномену як набору певних рис особистості; 4) визначити тотожні макіавеллізму поняття та їх відмінності (інформаційна маніпуляція, політичний прагматизм, політична маніпуляція).

Виклад основного матеріалу дослідження. Періодом виникнення поняття «макіавеллізм» прийнято вважати епоху Відродження. Таку назву воно отримало від італійського політичного мислителя та засновника світської політичної науки Нікколо Макіавеллі, який став одним із перших, хто привернув увагу до політики після тривалої перерви довжиною у 17 століть. Макіавеллі вважається одним із перших політологів, який зробив великий внесок у політичну думку та її розвиток. Він довів, що політика є автономною, незалежною від інших сфер життя суспільства, відокремив політику від моралі та сформулював концепцію щодо того, що в основі розвитку держави лежить кругообіг добра і зла. Так, французький політик і філософ Жан Боден у творі «Метод легкого пізнання історії» говорить: «Макіавеллі поєднав в собі знання творів давніх філософів та істориків з практичним досвідом» [1]. Саме йому належать такі твори, як «Державець» (1513 р.), «Міркування з приводу першої декади Т. Лівія» (написана між 1513 та 1519 рр.), «Флорентійська історія» (написана між 1520 і 1525 рр.). Історично терміну «макіавеллізм» передував термін «макіавелліст», який вперше у друкованому виді з'явився у 1581 році, у творі французького політичного письменника Н. Фрументо «Фінанси» [8].

Існує багато трактувань поняття «макіавеллізм» різними науками. Наприклад, у словнику з політології можна знайти таке визначення: «Макіавеллізм — це політика, яка здійснюється підступними методами, не гребує нічим заради мети» [3]. У психології поняття макіавеллізму трактується як модель поведінки, що включає маніпуляцію іншими за допомогою підступності, хитрості і обману, центральним мотивом яких є посилення влади і контролю [4]. У соціології: «Макіавеллізм — це 1. Політика правителя, який користується будь-якими засобами для зміцнення державної влади. 2. Політика, заснована на культурі грубої сили, підступності, нехтуванні нормами моралі в ім'я досягнення і збереження влади» [2]. Виходячи з вищезазначеного можна сказати, що макіавеллізм — це певна модель поведінки, яку пов'язують із нехтуванням нормами моралі та використанням таких методів, як хитрість, лицемірство, злість та жорстокість задля досягнення мети й утримання державної влади.

Вивчаючи поняття макіавеллізму, сучасники звертаються до творів Макіавеллі. Кожен по-різному сприймає матеріал «Державця» та робить висновки. З одного боку, цей твір вважається настановою для справжніх правителів, яка може знайти своє місце в сучасних підходах до управління державою, а з іншого — повністю піддається критиці. Таке неоднозначне ставлення до творця «Державця» спостерігалось повсякчас від заборони його книг до визнання за ним нового бачення в політології. Адже саме Макіавеллі створив новий образ людини (тип), не схожий на звичайних людей; саме він був першим, хто заявив про існування макіавеллістів.

Але, незважаючи на низку суперечностей між дослідниками цього питання, слід сказати, що сучасники розділяють і спільну думку стосовно макіавеллізму. На сьогодні вважається, що явище «макіавеллізм» тотожне поняттю «мета виправдовує засоби». Цим висловом користувався Макіавеллі, говорячи про справжнього правителя, тому ця фраза є першим, що асоціюється з макіавеллізмом. Дослідники і сьогодні сперечаються про те, чи належав цей вислів самому Макіавеллі, чи був ним запозичений з інших джерел. Адже в самому творі «Державець» ця фраза не зустрічається, проте є інші вислови, схожі за змістом, наприклад: «Владареві досить лише дбати про перемогу і про державну безпеку — засоби завжди здадуться всім чесними і похвальними, бо юрбі важливий тільки успіх» [5].

Макіавеллізм протиставляють моралі, адже він виступає відмовою від моральних критеріїв задля досягнення успіху у поставлених цілях. За словами Н. Макіавеллі: «Мораль — це лише інструмент, яким досвідчений політик повинен уміти спритно і вчасно користуватися» [6]. Тому нерідко, досліджуючи поняття макіавеллізму, можна зіткнутися з тим, що сучасники прирівнюють до нього всі антиморальні вчинки. Варто розрізнити сутність людини-макіавелліста нинішнього часу від того нового типу людини-управлінця, про якого йдеться у творі «Державець».

Одним із суперечливих моментів у вивченні макіавеллізму є його зв'язок із маніпуляцією. Існує позиція їхнього ототожнення, що постає вузьким баченням досліджуваного явища, а на буденному рівні світогляду — стереотипним уявленням. Інша точка зору, яка підкріплюється великими обсягами досліджень, стверджує, що маніпуляція є однією із форм реалізації макіавеллізму; макіавеллізм включає в себе схильність до маніпуляції, але не ототожнюється з нею.

Сучасні дослідники в галузі психології вважають, що макіавеллізм — це вроджена модель поведінки. Вони говорять, що люди, яким притаманні маніпуляція, омана, зловживання становищем інших людей, певного роду вплив на їх поведінку та спонукання до різного роду вчинків, грубі та антиморальні дії задля досягнення своїх цілей — це макіавеллісти сучасного світу. Проте численні дослідження доводять, що людина може народитися з рисами, які притаманні макіавеллістам, але в подальшому не виражати їх, а може набути їх під час розвитку, не маючи при народженні. На прояв таких рис має вплив велика кількість факторів; так, посаду може зайняти спокійна, врівноважена людина, а в подальшій діяльності набути рис, які притаманні управлінцям-макіавеллістам. Тому можна стверджувати і те, що макіавеллізм як низку поведінкових рис можна розвивати впродовж життя. У самому творі «Державець» прослідковується думка, що правителі повинні вміти користуватися різними засобами задля свого блага та на користь державі. А мудрий правитель, за словами Макіавеллі, знає як правильно використати хитрість та лукавство. Звідси зрозуміло, що чим частіше та ефективніше такий правитель користується аморальними засобами управління, тим більше він розвиває в собі риси макіавеллізму. З цього боку вислів «мудрий» можна трактувати як досвідчений. Тобто з часом така мудрість проявляється в більш жорстоких вчинках, які «макіавелліст-початківець», можливо, не зміг би застосувати, а досвідчений правитель вважає такі дії цілком нормальними.

Також хибною є думка, що макіавелліст — це тиран, який ставить на перше місце свої особисті інтереси. Такої думки припускаються деякі сучасники, проте Макіавеллі створював образ справжнього володаря, а не тирана. Він не показував аморальність і жорстокість як головне у владарюванні, а лише підкреслював, що, маючи такі риси, можна втримати владу. Тому, говорячи про макіавелліста, слід брати до уваги його цілі, чи то вони егоїстичні, чи то він працює на благо інших. Розглядаючи зусилля макіавелліста задля блага інших, слід розуміти, кого саме він вважає іншими. Існує велика кількість думок, які говорять про те, що макіавелліст вважає, що він не подібний до інших людей. Так, наприклад, дослідник макіавеллізму Р. Крісті дотримується думки, що макіавелліст вважає інших людей простаками. Під час зіткнення макіавелліста з простаком він розуміє, хто є хто, і змінює стратегію своїх дій та рівень взаємодії відповідно до ситуації. Тобто макіавелліст обирає спосіб досягнення мети залежно від того, з якими людьми йому доводиться зіткнутися в процесі її втілення.

Досліджуючи поняття «макіавеллізм», дослідники нерідко натрапляють на «Шкалу макіавеллізму» та на «Темну тріаду особистісних властивостей». Їх можна віднести до методів дослідження макіавеллізму як прояву рис особистості людини, яка поводить себе безпристрасно, без емоцій.

Так, американськими психологами Р. Крісті та Ф. Гейзом у 1970 році була винайдена «Шкала макіавеллізму» з метою виявлення рівня макіавеллізму в особистості. Вона складається з таких складових, як поведінка та маніпуляція людьми, ставлення та емоції, нехтування соціальною мораллю. Ці фактори розкриваються у двадцятьох твердженнях. Потрібно оцінити, наскільки вони відповідають настановам особистості відносно себе та щодо інших. Потім за особливою методикою підраховуються бали і визначається рівень макіавеллізму особистості (низький або високий). До прикладів застосування цієї методики можна віднести дослідження рівня макіавеллізму у студентів, також вона входить до курсу психодіагностики, де визначається схильність особистості до маніпулювання.

«Темна тріада особистісних властивостей» була запропонована психологами Д. Паулусом та К. Вільямсом у 2002 році. До її складу входять макіавеллізм, нарцисизм (характеризується манією величчя, самозакоханістю, гордістю) і психопатія (характеризується імпульсивністю, егоїзмом, жорстокістю, асоціальною поведінкою та безсердечністю). Сьогодні дуже багато уваги приділяють вивченню зв'язку «темної тріади» із міжособистісними стосунками. «Темну тріаду» розуміють або як єдине ціле, або як три різні риси, що взаємодіють між собою. Слід розуміти, що якщо у поведінці політичного діяча наявна хоч одна з цих рис, то майже в усіх випадках наявні й інші. Тобто цю «тріаду» можна назвати одним зі способів виявлення політика-макіавелліста.

Можна сказати, що «Шкала макіавеллізму» та «Темна тріада особистісних властивостей» є способом виявлення рис макіавеллістичної поведінки у людини.

Нерідко з макіавеллізмом ототожнюють інформаційну маніпуляцію, політичний прагматизм та політичну маніпуляцію. У сучасній літературі маніпулятивний вплив часто позначають поняттям «макіавеллізм». Це виходить з того, що інформаційна маніпуляція розглядається як один зі специфічних підходів до соціальної взаємодії й управління. Саме вона спрямована на використання засобів схованого примусу людей, тобто справжні наміри залишаються прихованими задля досягнення власних цілей. Можна сказати, що для макіавеллізму, у сучасному його розумінні, характерні не лише агресивні дії та аморальні вчинки, а й легка маніпуляція, що застосовується для зміни поведінки людей (не враховуючи їх власні інтереси).

Також дослідники стверджують, що сучасний макіавеллізм потрібно розглядати з двох сторін. У першому виді він є принципом прагматичної політичної діяльності,

а в другому — принципом жорстокої боротьби «за владу заради влади». Так, політичний прагматизм повинен мати інше зачення, щоб відповідати принципам сучасності. Тому, говорячи про нього (як про один із принципів макіавеллізму сучасності), доречно дотримуватись того факту, що: «політичний прагматизм — це необхідність діяти, не покладаючись на авторитет, шукати кращі способи та варіанти дій, випробовувати та перевіряти їх, відбирати найефективніші, приймати обґрунтовані рішення, тобто керуватись розумом і логікою, а не жорстокістю та аморальністю» [7].

Якщо ж говорити про ототожнення політичної маніпуляції та макіавеллізму, то слід розуміти, що саме поняття «політична маніпуляція» є схожим до справжнього правителя Макіавеллі. Так, політична маніпуляція — це система засобів ідеологічного і духовно-психологічного впливу на масову свідомість із метою нав'язати певні ідеї, цінності; цілеспрямований вплив на громадську думку і політичну поведінку для спрямування їх у заданому напрямку [9]. Виходячи з цього, зрозуміло, чому ці поняття ототожнюють. Але політична маніпуляція також є лише однією із форм реалізації макіавеллізму.

Висновки. Дослідивши питання макіавеллізму у сучасному науковому дискурсі, можна сказати, що існує велика кількість трактувань цього поняття різними науками. Можливо, саме це і спричиняє виникнення стереотипів щодо розуміння вказаного феномену. На теперішньому етапі існують способи дослідження макіавеллізму, серед яких «Шкала макіавеллізму» та «Темна тріада особистісних властивостей», які мають своє застосування в курсі психодіагностики. Ототожнення інформаційної маніпуляції, політичного прагматизму та політичної маніпуляції з макіавеллізмом частково можна пояснити тим, що вони є формами, через які реалізується макіавеллізм як модель поведінки. Проте маніпуляції притаманні деякі ознаки, які відрізняють це поняття від макіавеллізму. До таких відносять: жести, рухи (не притаманні людині в звичайному житті, що говорять про її скритість та нещирість), почуття провини або небезпеки (макіавелліст не боїться наслідків, впевнений в своїх діях), почуття незручності, незвичність поведінки та інше.

На сьогоднішній день можна зробити висновок, що поняття «макіавеллізм» набуло самостійного значення, оскільки використовується частіше у переносному сенсі та на буденно-практичному рівні його застосування прирівнюється до прагматичного (а іноді й корисливого) процесу досягнення цілі.

Список літератури/References

1. Боден Ж. Метод легкого познания истории / Жан Боден. — М. : Наука, 2000.— С. 134.

Boden, Zh. (2000). *Metod legkogo poznanija istorii* [A method to easily learn about the history]. Moscow, Nauka Publ., P. 134.

2. Макиавеллизм. Энциклопедия и словники. Социологический словарь [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://enc-dic.com/sociology/Machiavellizm-4450.html>.

Machiavellizm. Entsiklopediia i slovnyky. Sotsiologichnyj slovnyk. [Machiavellianism. Encyclopedia and dictionaries. Sociological dictionary]. Available at : <http://enc-dic.com/sociology/Machiavellizm-4450.html>

3. Макиавеллизм. Национальная психологическая энциклопедия [Электронный ресурс]. — Режим доступу : <http://vocabulary.ru/termin/machiavellizm.html>.

Machiavellizm. Natsional'naya psikhologicheskaya ehntsiklopediya [Machiavellianism. National psychological encyclopedia]. Available at : <http://vocabulary.ru/termin/machiavellizm.html>.

4. Макиавеллі, Н. Державець / Нікколо Мак'явеллі // Бібліотека світової літератури. — Х. : Фоліо. — 2007. — 465 с.

Machiavelli, N. (2007). *Derzhavets* [The Prince]. Kharkiv, Folio Publ., 465 p.

5. Мораль і політика за Арістотелем, Макиавеллі [Електроний ресурс]. — Режим доступу : http://studies.in.ua/etic_seminar/478-moral-poltika.html.

Moral i polityka za Aristotelem, Machiavelli [Morality and politics according to Aristotle, Machiavelli]. Available at : http://studies.in.ua/etic_seminar/478-moral-poltika.html.

6. Новицька, І. В. Вплив «темної тріади» особистісних властивостей на формування упередженості у суб'єкта спілкування / І. В. Новицька // Психологічні науки. — 2014. — № 1 (7).

Novytska, I. V. (2014). *Vplyv «temnoi triady» osobystisnykh vlastyvostei na formuvannia uperedzhenosti u subiekta spilkuvannia* [The influence of the «dark triad» personality traits on the formation of bias in the subject of communication]. *Psykhologichni nauky* [Psychological science], no. 1 (7).

7. Чижова, О. М. Творчо-прагматичні тенденції та особливості прояву макиавеллізму і прагматизму в політичній ситуації України періоду здобуття Незалежності / О. М. Чижова // Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка : збірник наукових праць. — 2007. — № 2(20). — Ч. 2. — С. 85–88.

Chyzhova, O. M. (2007) *Tvorcho-prahmatychni tendentsii ta osoblyvosti proiavu makiavellizmu i prahmatyzmu v politychnij sytuatsii Ukrainy periodu zdobuttia Nezalezhnosti* [Creative and pragmatic tendencies and manifestations of the Machiavellianism and pragmatism in the political situation in Ukraine the period of Independence]. *Visnyk NTUU «KPI». Filosofii. Psykhologii. Pedagogika* [Bulletin of NTUU «KPI». Philosophy. Psychology. Pedagogy], no. 2(20), part. 2, pp. 85–88.

8. Політична маніпуляція. Психологія політичних маніпуляцій, міфів та насилля [Електроний ресурс]. — Режим доступу : <http://buklib.net/books/32058>.

Politychna manipuliatsiia. Psykhologii politychnykh manipuliatsij, mifiv ta nasyllia [Political manipulation. The psychology of political manipulation of myths and violence]. Available at : <http://buklib.net/books/32058>.

9. Сергієнко, А. О. Аналіз та сучасне трактування «Макиавеллізму» [Електроний ресурс] / А. О. Сергієнко, С. В. Федчун. — Режим доступу : <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/28505/1/Serhienko.%20Fedchun.pdf>.

Serhienko, A. O., Fedchun, S. V. *Analiz ta suchasne traktuvannia «Machiavellizmu»* [Analysis and modern interpretation of «Machiavellianism»]. Available at : <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/28505/1/Serhienko.%20Fedchun.pdf>.

10. Шимко, Ф. А. Про деякі аспекти керування державою за Макиавеллі: спроба сучасного переосмислення [Електроний ресурс] / Шимко Ф. А. — Режим доступу : <http://intkonf.org/shimko-fa-pro-deyaki-aspekti-keruvannya-derzhavoyu-za-machiavelli-sproba-suchasnogo-pereosmyslennya>.

Shymko, F. A. *Pro deiaki aspekty keruvannia derzhavoiu za Machiavelli: sproba suchasnoho pereosmyslennia* [On some aspects of government by Machiavelli: the attempt of the modern reinvention]. Available at : <http://intkonf.org/shimko-fa-pro-deyaki-aspekti-keruvannya-derzhavoyu-za-machiavelli-sproba-suchasnogo-pereosmyslennya>.

Дата надходження рукопису 20.04.2017

Цель. Рассмотреть феномен макиавеллизма в теории современной политической науки. Для достижения поставленной цели были поставлены следующие задачи: 1) исследовать толкование макиавеллизма разными науками и обобщить общие черты исследуемого феномена; 2) определить спорные моменты (мифы/стереотипы) в толковании макиавеллизма; 3) рассмотреть существующие методики исследова-

ния этого феномена как набора определенных черт личности; 4) определить тождественные макиавеллизму понятия и их различия (информационная манипуляция, политический прагматизм, политическая манипуляция).

Методы. Во время проведения исследования применялся метод анализа и синтеза, что позволило рассмотреть толкование исследуемого феномена в разных науках и определить характерные черты, общие для всех. Метод сравнения был использован во время рассмотрения смежных относительно макиавеллизма понятий.

Результаты. Существует большое количество толкований понятия «макиавеллизм» разными науками, что способствует возникновению неточностей в его определении. В рамках психологической науки были разработаны методики диагностики поведения человека «Шкала макиавеллизма» и «Темная триада личностных свойств», которые определяют степень проявления данного феномена в поведении и характере человека. Существует тенденция к отождествлению информационной манипуляции, политического прагматизма и политической манипуляции с макиавеллизмом, что частично можно объяснить ненаучным форматом их использования и тем, что они являются формами, через которые реализуется макиавеллизм как модель поведения.

Также стоит отметить, что понятие «макиавеллизм» на сегодня приобрело самостоятельное значение, поскольку используется чаще в переносном смысле и на обыденно-практическом уровне и его применение приравнивается к прагматическому (а иногда и корыстному) процессу достижения цели.

Ключевые слова: макиавеллизм, модель поведения, «шкала макиавеллизма», «темная триада личностных свойств», информационная манипуляция, политический прагматизм, политическая манипуляция.

Objective. To consider the phenomenon of machiavellianism in theory of contemporary political science. Achievement of this goal presupposes the following tasks: 1) to explore the interpretation of machiavellianism in different Sciences and to summarize the common features of the phenomenon being studied; 2) to determine controversies (myths/stereotypes) in the interpretation of machiavellianism; 3) to examine the existing methods of studies of this phenomenon as a set of personality traits; 4) to determine identical to the machiavellianism concepts and their differences (informational manipulation, political pragmatism, political manipulation).

Methods. During the research method of analysis and synthesis, which allows us to examine the interpretation of the phenomenon being studied in different Sciences and to determine the characteristic features that are common to all is applied. The comparison method is used during the examination related to the machiavellianism concepts.

Results. There are many interpretations of the term «Machiavellianism» in different Sciences, which contributes to discrepancies in its definition. In the framework of psychological science methods of diagnostics of human behavior «Scale of Machiavellianism and the Dark triad personality traits» that define the degree of manifestation of this phenomenon in the behavior and character of the person have been developed. There is a tendency to equate the manipulation of information, political pragmatism and political manipulation of Machiavellianism, which partly can be explained by non-scientific format for their use and the fact that they are the forms through which Machiavellianism is implemented as a behavior pattern. Also, it should be noted that the term «Machiavellian» has acquired independent significance, because it is often used in a figurative sense and ordinary practical level and its application is equated to the pragmatic (and sometimes selfish) is the process of achieving the goal.

Key words: *Machiavellianism, model behavior; «Machiavellianism scale», «the dark triad personality traits», information manipulation, political pragmatism, political manipulation.*

УДК 32.019.51

Бубнов І. В., Одеський державний екологічний університет,
канд. іст. наук, доцент м. Одеса, Україна, e-mail: igorbubnov@mail.ru

Халілова-Чуваєва Ю. О., Одеська національна академія харчових технологій,
канд. політології, доцент м. Одеса, Україна, e-mail: halilova@yandex.ru

**ДО ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ МІГРАНТІВ У КОНТЕКСТІ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОЛІТИКИ МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУ**

UDC 32.019.51

Bubnov I. V., Odessa State Environmental University,
PhD in Historical sciences, Odessa, Ukraine, e-mail: igorbubnov@mail.ru
Associate Professor

Khalilova-Chuvaieva Yu. O., Odessa National Academy of Food Technologies,
PhD in Politology, Odessa, Ukraine, e-mail: halilova@yandex.ru
Associate Professor

**THE PROBLEM OF INTEGRATION OF MIGRANTS IN THE CONTEXT
OF EUROPEAN POLICY OF MULTICULTURALISM**

***Мета.** Конкретизація проблеми міграції в межах європейських реалій та європейської політики з питань мігрантів, соціально-політичний аналіз ситуації.*

***Методика.** Для дослідження проблеми міграції у межах європейської політики використовувались природно-онтологічний і суспільно-онтологічний, соціально-економічний, аксіологічний, морально-етичний методи, а також конструктивно-деструктивний підхід до інтерпретації сучасної ситуації.*

***Результати.** Досліджено універсальні онтологічні чинники проблеми міграції, визначено фундаментальні соціально-політичні особливості європейської політики з проблем міграції.*

***Ключові слова:** міграція, європейська політика, мультикультуралізм, демократія, толерантність, громадянин, ідентичність.*

Постановка проблеми. Одним із найбільш актуальних явищ сучасного світу є широкомасштабна міграція населення, поточні інтеграційні процеси і політичні аспекти їхнього впливу на різні сфери суспільного життя. Означена проблема є політично й соціально затребуваною, але при цьому ще залишається недостатньо дослідженою. Це, певною мірою, зумовлено особливою делікатністю підходів щодо проблем міжнаціональних і міжконфесійних відносин, які виникають у зв'язку з явищем міграції. Сьогодні міграція являє собою тісне переплетення демографічних проблем, що виникли після двох світових війн, наслідків деколонізації, завершення «холодної війни», сучасних процесів глобалізації, що загострюються економічними кризами і локальними військовими конфліктами. Саме в цій площині знаходиться проблема інтеграції мігрантів, тобто включення нових діаспор у європейське співтовариство і пов'язані із